

KARTY PRACY

ĆWICZENIA dla dzieci z ASD

Workbook
nauczyciela

FORUM

Spis treści

Wstęp	5
Najczęstsze symptomy zaburzeń ze spektrum autyzmu	6
Wybrane zasady pracy z dzieckiem	7
Jak wspierać rozwój dziecka?	8
Rozwiązania	10
Strażak	11
Lekarz	15
Pilot	19
Marynarz	23
Kierowca	27
Rolnik	31

Wstęp

ASD (czyli spektrum autystyczne) – to skrót od angielskiego terminu *autism spectrum disorder*. Jak dowodzą dotychczasowe prace badawcze, pojęcie zaburzeń ze spektrum autyzmu, w odniesieniu do zaburzenia występującego u dzieci, zostało wprowadzone w 1943 r. przez L. Kanner'a.

Zgodnie z definicją: „zaburzenia ze spektrum autyzmu to złożone zaburzenia rozwoju i funkcjonowania ośrodkowego układu nerwowego, charakteryzujące się zakłóceniami zdolności komunikowania uczuć i budowania relacji interpersonalnych, zubożeniem i stereotypowością zachowań oraz trudnościami z integracją wrażeń zmysłowych”¹.

Obecnie wyodrębnia się trzy podstawowe obszary, w których ujawniają się charakterystyczne dla tych zaburzeń nieprawidłowości (tak zwana autystyczna triada):

- ograniczona zdolność tworzenia relacji z innymi ludźmi i uczestniczenia w interakcjach społecznych,
- zaburzona umiejętność komunikowania się,
- obecny w zachowaniu schematyzm, ograniczony repertuar aktywności i zainteresowań połączony z brakiem wyobraźni (WHO, 2002)².

Trudności te u poszczególnych dzieci przybierają różną postać i mają zróżnicowany stopień nasilenia, dlatego zaburzenia ze spektrum autyzmu u każdego dziecka wyglądają inaczej. Ponadto około czterokrotnie częściej są stwierdzane u chłopców niż u dziewcząt.

Według najnowszych badań oceniono, że spektrum zaburzenia ze spektrum występują u 1 na 68 osób (*Centers for Disease Control and Prevention*, 2014). Należy też dodać, iż bardzo często współwystępują z innymi zaburzeniami, najczęściej z mową opóźnioną, chociaż sposób myślenia może być prawidłowy.

Przyczyny ASD są nadal nieznane. Wiadomo już jednak, że etiologia obejmuje działanie wielu czynników, prawdopodobnie zróżnicowanych w przypadku poszczególnych osób³. Przypuszczalnie w większości przypadków zaburzenia ze spektrum autyzmu są schorzeniem wrodzonym. Ich pojawienie się jest najczęściej uwarunkowane genetycznie i związane z pewnymi rodzajami uszkodzeń mózgu. Genetyczna determinacja może dotyczyć predyspozycji do powstawania nieprawidłowości w rozwoju mowy, funkcji poznawczych i socjalizacji⁴. Wciąż trwają badania nad innymi przyczynami zaburzeń ze spektrum autyzmu, między innymi czynnikami środowiskowymi, a także biochemicznymi. Problem jest złożony, ponieważ istnieje kilka synchronicznych czynników powodujących te zaburzenia.

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Autyzm_dzieci%C4%99cy

² E. Pisula, *Autyzm – przyczyny, symptomy, terapia*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016, s. 10.

³ Tamże, s. 32.

⁴ Tamże.

Najczęstsze symptomy zaburzeń ze spektrum autyzmu

Zgodnie z obowiązującą w Polsce klasyfikacją ICD-11, zaburzenia ze spektrum autyzmu są rozpoznawane u osób, u których występują problemy w rozwoju społecznym, komunikowaniu się oraz ograniczone wzorce zachowania, aktywności i zainteresowań. Objawy powinny pojawić się przed ukończeniem przez dziecko dwóch, trzech lat.

Główne symptomy zaburzeń ze spektrum autyzmu w zakresie interakcji społecznych⁵:

- ograniczone zainteresowanie innymi ludźmi,
- trudności w inicjowaniu kontaktu (w tym inicjowaniu zabawy z innymi dziećmi, np. przez podanie zabawki),
- brak zainteresowania zabawami społecznymi (np. w chowanego),
- brak właściwych reakcji na bodźce społeczne (np. na własne imię),
- brak czerpania radości z bycia z innymi,
- trudności w naśladowaniu zachowania innych osób,
- brak reagowania na zainteresowanie i pochwały (np. przez powtarzanie zachowania, które spotkało się z aprobatą),
- trudności w uczestniczeniu w naprzemiennych grach i zabawach.

Trudności dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w zakresie komunikowania się dotyczą⁶:

- rozumienia funkcji komunikowania się,
- tworzenia wspólnego pola uwagi – podążania za wzrokiem innej osoby (sprawdzania, co przyciągnęło jej uwagę) i wskazywania,
- niewerbalnych aspektów komunikacji: patrzenia na rozmówcę podczas rozmowy, szukania na twarzy informacji, używania gestów, uśmiechu dla podtrzymania kontaktu,
- brak typowych form komunikowania się na etapie prewerbalnym (np. wokalizowania lub wskazywania),
- komunikowania potrzeb,
- rozumienia relacji słuchający – mówiący i związanej z nią zdolności do naprzemiennego udziału w interakcji i dialogu,
- organizowania informacji tak, żeby były one zrozumiałe dla rozmówcy,
- dostrzegania i naprawiania błędów komunikacyjnych (np. wyjaśnienia, udzielenia dodatkowych informacji, gdy widoczne jest, że rozmówca nie zrozumiał komunikatu),
- komunikowania się w celu dzielenia zainteresowań (przynoszenia przedmiotów, pokazywania ich).

Główne symptomy zaburzeń ze spektrum autyzmu występujące w zakresie tak zwanych sztywnych wzorców zachowania, zainteresowań i aktywności⁷:

- niechęć do zmian,
- przywiązanie do stałych schematów, sposobów postępowania, przedmiotów (tak zwane talizmany),

⁵ Tamże, s. 39–40.

⁶ Tamże, s. 50–51.

⁷ Tamże, s. 56.

- manieryzmy ruchowe,
- schematyzm w zabawie,
- uporczywe, wąskie zainteresowania.

Większość dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu nietypowo reaguje na bodźce sensoryczne, bowiem sprawiają im one wiele trudności.

Przejawy zaburzeń odbioru i przetwarzania stymulacji sensorycznej⁸:

- dotyk – dziecko nie lubi dotykania, głaskania, całowania, preferuje przedmioty o określonej fakturze (np. wyraźnie szorstkie) albo nie lubi dotykać rzeczy o pewnych właściwościach (np. bardzo miękkich, puszystych, śliskich), nie znosi ubrań o określonej fakturze wykonanych z określonych materiałów;
- słuch – dziecko zatyka uszy w głośnym otoczeniu lub ucieka z niego, wsłuchuje się w pewne dźwięki albo nie toleruje niektórych dźwięków (np. dzwonka), nie umie poprawnie powtórzyć wymowy słów ani odróżnić dwóch podobnych do siebie, ale niejednakowych, dźwięków;
- zapach – dziecko mocno reaguje na pewne zapachy (mogą one wywoływać u niego odruch wymiotny) lub nie zwraca uwagi na nieprzyjemny i drażniący dla innych zapach;
- wzrok – fascynuje je jaskrawe, migające lub kolorowe światło, nie rozróżnia kolorów, używa widzenia peryferycznego (patrzy kątem oka, umieszczając oglądany obiekt w skrajnej części pola widzenia, nie patrząc wprost);
- smak – je tylko pokarmy o określonym smaku, nie akceptuje nowych smaków, je rzeczy nienadające się do spożywania, nie rozróżnia smaku potraw;
- zmysł równowagi – nie boi się wysokości, uwielbia kręcić się, być podrzucanym albo nie znosi tego, ma zbyt duże lub małe napięcie mięśniowe, preferuje leżenie;
- propriocepcja (wrażenia z mięśni i stawów) – nie jest świadome tego, co dzieje się z jego ciałem, nie potrafi kontrolować jego poszczególnych części ani poruszać nimi bez kontroli wzroku, ma trudności z wykonywaniem ruchów precyzyjnych.

W funkcjonowaniu dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu istotną rolę odgrywiają zaburzenia zdolności kontrolowania i planowania swojego zachowania, czyli zaburzenia funkcji wykonawczych. Biorąc pod uwagę omówione powyżej objawy, należy zauważyć, iż ASD może prowadzić do poważnych problemów szkolnych. Niezbędna jest zatem wczesna specjalistyczna pomoc.

Wybrane zasady pracy z dzieckiem

Przewycięzania problemów z ASD dokonuje się na różne sposoby, w zależności od ich charakteru i przyczyn. Zazwyczaj trudności nasilają się wówczas, gdy dziecko rozpoczyna edukację szkolną. Autystyczne dzieci mają duże kłopoty z uważnym słuchaniem mowy, dlatego istotne jest wyraźne i spokojne wypowiedanie najważniejszych kwestii. Dzieci muszą mieć więcej czasu na rozszyfrowanie i zrozumienie wypowiedzianych do nich słów, komunikatów. Ważna jest zatem kompleksowa znajomość problematyki ASD.

⁸ Tamże, s. 58–59.